

Avdelningen för juridik
Kalle Larsson

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se

Förslag till ändring i kreditupplysningslagen

Sammanfattning

Förbundet ställer sig tveksamma till den föreslagna ändringen. Såväl författningsförslaget som bakgrunden till förslaget innehåller brister vilket behöver hanteras ytterligare för att nå det önskade målet. Rimligtvis bör ett nationellt ställföreträdarregister vara prioriterat där vissa uppgifter också kan komma kreditföretag till del inom rimliga ramar utan att personer med nedsatt kognitiv förmåga kan komma att utnyttjas, se överväganden i SOU 2021:36. Förvaltare har en viktig och skyddande funktion för enskilda vilket behöver få genomslag även i förhållande till kreditmarknadsföretag.

Sveriges Kommuner och Regioners synpunkter

Är uppgift om förvaltare en känslig personuppgift?

Förbundet ställer sig lite frågande till om en uppgift att en person har en förvaltare, är en känslig personuppgift.

Förvaltare har en viktig skyddsvärd funktion med anledning av att den enskilde eller andra agerar på ett sätt som medför att den enskilde behöver skyddas. Det är däremot inte samma sak som att uppgiften om att en person har förvaltare är känslig. Det framgår t.ex. inte av förvaltarens omfattning på vilken grund detta skydd har anordnats. Av NJA 2022 s. 623 framgår det att kretsen som kan få en god man eller förvaltare är relativt snäv. Utöver en bedömning av den enskildes hälsotillstånd, så krävs det därutöver en kognitiv nedsättning samt att det finns ett orsakssamband med det faktiska hjälpbehovet. Vidare har praxis de senaste åren tolkat in ytterligare området i termen *liknande förhållanden* där spelmissbruk blivit mest uppmärksammat, se NJA 2019 s. 837. Även om den enskildes hälsotillstånd i normalfallet ska bedömas inför att ett förvaltare ska anordnas, finns det ingen information i själva anordnandet, att den enskilde har ett specifikt hälsotillstånd. Det går att anordna ett förvaltare även helt utan ett läkarintyg, se 11 kap. 17 § FB. Vidare har det de senaste åren tillkommit förvaltare i fall där den

enskilde är helt okänd för vården eller vägrar träffa läkare men där domstolen ändå har bedömt att förvaltarship är nödvändigt, se t.ex. Hovrätten för västra Sverige, mål nr 5495-22.

Uppgiften att någon har god man eller förvaltare, kan ibland anses vara svår att få tag på då det i dagsläget saknas ett nationellt register, även om förbundet hoppas att SOU 2021:36 med tillhörande remissarbete snart kan leda till det föreslagna nationella registret.

Uppgiften om förvaltarship är dock tillgängliggjord genom två olika regleringar.

Enligt 11 kap. 27 § FB ska en domstol genast kungöra beslut om anordnande eller upphörande av förvaltarship i Post- och Inrikes Tidningar. Sådan kungörelse skall också ske av beslut om jämkning av förvaltarships omfattning enligt 23 §.

Vidare kan vem som helst, på en specifik fråga, få besked på om en person har förvaltare och vad som ingår i uppdraget med mera enligt 11 § förmynderskapsförordningen;

”11 § För att visa vem som är förordnad ställföreträdare för en enskild och på vilken grund ställföreträdarskapet vilar, skall överförmyndaren lämna ett utdrag ur registret, om det begärs.

Utdraget skall vara utformat på det sätt som framgår av bilaga 1 till denna förordning.”

IMY:s ställningstagande förefaller delvis vara baserat på äldre praxis. IMY har hänvisat till NJA 2018 s. 350 vilket delvis kan sägas ha satts ur spel genom NJA 2022 s. 623. Vidare vill vi sätta uppmärksamhet på NJA 2020 s. 179. Därtill kommer SOU 2021:36, och remissarbetet i anslutning till det.

Förbundet är sammantaget tveksamma till om uppgift om förvaltarship är en känslig personuppgift sett till hur väl uppgiften är tillgängliggjord och förvaltarships syfte. Genom att klassa uppgiften såsom känslig, kan detta medföra att aktörer anser att de saknat kännedom om ett förvaltarship och därmed ansett att en aktör har ett bindande avtal med en person som av en domstol frångits sin rättshandlingsförmåga. Förfarandet kan få skadliga följder för förvaltarshipsinstitutet.

Mer än bara ”egendom” behöver inkluderas

Enligt förslaget ska det införas ett uttryckligt lagstöd i ”kreditupplysningslagen för behandling i kreditupplysningsverksamhet av uppgifter om sådana förvaltarship enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken (FB) som avser egendom.”

Förbundet ställer sig tveksamma till förslaget.

Ett förvaltarship brukar i normalfallet omfatta en eller flera delar av *förvalta egendom, bevaka rätt eller sörja för person*. Det är gamla begrepp som finns i dagens 11 kap. 4 § FB som sedan 11 kap. 7 § FB refererar till. Det framgår inte av något registerutdrag eller av det som anslås enligt 11 kap. 27 § FB exakt vilken egendom som omfattas av uppdraget. Vidare kan ett förvaltarship vara begränsat till en rättshandling, ett bankkonto eller någon annan avgränsad del utifrån principen om *minst ingripande åtgärd*, se NJA 2022 s. 623. Det kan tänkas att en kreditupplysningslag har större tillämpningsområde än att, utifrån en förvaltares uppdrag, enkom avse befintlig egendom. För att en förvaltare ska vara behörig att ingå ett avtal, bestrida ett avtal, ta nya lån med mera för den enskilde, behövs *bevaka rätt*.

Det verkar som att förslaget på ändringar i aktuell lag tillämpar de ändringar som finns föreslagna i SOU 2021:36. Att ställföreträdarskap ska göras om att omfatta *ekonomiska* och/eller *personliga* angelägenheter. Men, detta är dock inte ännu gällande rätt även om förbundet har förhoppningar att förslagen i SOU 2021:36 snart kan förverkligas.

Slutsatser i SOU 2021:36 behöver beaktas

Enligt förslag på ändringar i kreditupplysningslagen kan kreditupplysningsföretag få information om vem som har förvaltare. Det verkar kunna ske med någon form av insamling eller direktaccess till aktör som samlat uppgifterna. Frågan är dock inte så enkel dels eftersom det inte finns någon insamling att utgå ifrån idag, dels saknas överväganden över vilka uppgifter som berörs och hur uppgifterna ska hanteras. Ämnet har tangerats i SOU 2021:36 varmed SKR vill särskilt fästa uppmärksamhet vid sidorna 439-440;

”Ett nationellt register över ställföreträdarskap innebär att personuppgifter behandlas. Vid personuppgiftsbehandling måste bestämmelser om dataskydd beaktas. Som vi tagit upp i avsnitt 25.4.1 kräver EU:s dataskyddsförordning att personuppgifter enbart får behandlas för särskilda uttryckligen angivna och berättigade ändamål (artikel 5). Ett berättigat ändamål med personuppgiftsbehandlingen är att tillhandahålla information som framför allt överförmyndare men även länsstyrelser behöver i sin tillsynsverksamhet. Det kan exempelvis handla om upplysningar om hur många huvudmän en ställföreträdare har. Ett annat berättigat ändamål är att tillhandahålla upplysningar om vem som är ställföreträdare för en enskild och vad ställföreträdarens behörighet omfattar till den som begär sådana upplysningar, exempelvis en bank eller en myndighet. Av betydelse i sammanhanget är att personuppgifterna redan i dagsläget behandlas i de register som förs i varje överförmyndarverksamhet för sig. En bestämmelse om registrets ändamål bör tas in i den registerförordning som föreslås tas fram (se avsnitt 25.7.1). Tillgången till uppgifter i registret bör vara enkel och smidig för att möta behovet av ett sådant register. Detta kan uppnås

genom att det utvecklas digitala tjänster på området. En sådan utveckling underlättas om direktåtkomst till registret kan medges, vilket är fallet när det gäller vissa andra register som visar behörighet (se avsnitt 25.3). Direktåtkomst kan visserligen sägas innebära en viss problematik ur integritets- och säkerhetssynpunkt. Problemen bör dock inte överdrivas. Som vi tar upp nedan (avsnitt 25.7.3) bör registret enbart innehålla uppgifter som är offentliga och som redan i dag går att få fram genom utdrag ur överförmyndarnas register. Det är inte fråga om några känsliga personuppgifter. Det är dock av stor betydelse att tillgången till registeruppgifterna inte innebär några risker ur säkerhetssynpunkt. Det ska exempelvis inte vara möjligt att få fram en lista på personer som har en god man eller förvaltare eller få fram uppgifter så att ett eget register kan byggas upp. Den som vill ha uppgifter om ett ställföreträderskap måste kunna precisera vem det är som avses med förfrågan. Vi gör bedömningen att registermyndigheten för de angivna ändamålen ska få medge direktåtkomst till registret. Myndigheten ska dock vara skyldig att se till att det inte uppkommer något intrång i de registrerades personliga integritet eller några risker från säkerhetssynpunkt. För dessa syften ska myndigheten få ställa upp villkor för behandlingen av personuppgifter. Bestämmelser om detta bör, enligt modell från annan registerförfattning, tas in i registerförordningen.”

Avslutande synpunkter

Det är närmare 75 miljarder som förvaltas av ställföreträdare enligt föräldrabalken (FB). För de cirka 14 000 personer som har en förvaltare, är förvaltarskapet ett skydd för den enskilde där hen helt eller delvis har blivit frantagen sin rättshandlingsförmåga och där merparten av besluten kring den enskilde tas av en förordnad förvaltare. Det är av vikt att lämpliga aktörer får en bred kännedom om vem som har en god man eller förvaltare och vad som ryms inom behörigheten. Det nationella ställföreträdarregistret som föreslås i SOU 2021:36, som förbundet ställt sig bakom, skulle ge bättre och mer rättssäker hantering än den föreslagna lagändringen som därutöver kan bli svår att tillämpa. Förvaltarskapsinstitutet har en viktig funktion som behöver förbättras. Förslaget kan eventuellt medföra försämringar utifrån vad som angivits ovan och behöver således beredas ytterligare. Det vore mer lämpligt att Justitiedepartementet fortskrider lagstiftningsprocessen kring SOU 2021:36 och ett nationellt ställföreträdarregister varmed uppgifter om ställföreträderskap kan komma vissa aktörer till del men med beaktande av uppgiftsminimering.

Sveriges Kommuner och Regioner

Palle Lundberg

Sara Catoni